

Uuringuaruannete kokkuvõte

1. Kes on Venemaa ideoloogilise pealetungi taga Euroopas? Vene vabakutselise ajakirjaniku uuringuaruanne, lk 1–5
2. Venemaa mõju Euroopas: tagurlike väärtuste propaganda. Marina Davidashvili, Euroopa rahvastiku ja arengu parlamentaarne foorum (European Parliamentary Forum on Population and Development, EPF), lk 5–8
3. Venemaa mõju tagurlike või sotsiaalselt taandarendavate väärtuste propageerimisele Kesk-Euroopas. Poliitilise Kapitali Instituut (Political Capital Institute), lk 8–10
4. Traditsioonilised ja pereväärtused ortodoksi ühenduses. Florin Buhuceanu – Euroopa LGBT-kristlaste foorum (European Forum of LGBT Christian Groups), lk 11–12
5. Venemaa mõju Itaalias ja Hispaanias: tagurlikud väärtused. Francisco Malavassi sekundaarne uuring, lk 12–15
6. Venemaa Euroopas: tagurlikud väärtused – Leedu juhtum. Avatud Leedu Fond (Atviros Lietuvos Fondas) ja Leedu Inimõiguste Järelevalve Instituut (Žmogaus teisių stebėjimo institutas), lk 15–17
7. „Traditsioonilised väärtused“ Venemaa Lätile suunatud avalikus diplomaatias. Andis Kudors, Ida-Euroopa Poliitikauuringute Keskus (Centre for East European Policy Studies, CEEPS), lk 17–20
8. Venemaa õõnestustöö ja tagurlike väärtuste propaganda Prantsusmaal. Marie Mendras ja Alain Guillemoles, Observatoire de la Russie, Sciences Po, Pariis, lk 20–24

Kes on Venemaa ideoloogilise pealetungi taga Euroopas?

Vene vabakutselise ajakirjaniku uuringuaruanne

Uuring vaatleb isikuid ja organisatsioone, kellel on olnud oluline roll Venemaa valekonservatiivsete euroopa- ja ameerikavastaste väärtuste propageerimisel neljas Euroopa riigis: Ukrainas (kuna see on hea näide, kuidas ideoloogilisest pealetungist saab otsene sõjategevus), Kreekas ja Ungaris (mõlemad on Venemaa vankumatud liitlased Euroopa Liidus, kelle toetus on ääretult oluline, kuna Kreml näeb vaeva, et EL tühistaks Ukraina sissetungi eest kättemaksuks kehtestatud sanktsioonid), ning Prantsusmaal (kuna Venemaa mõju seal aina suureneb).

Ukraina juhtumi puhul selgitab aruanne Ukraina ja Venemaa eripärasid ning seda, mille poolest langevad ühte riikide identiteedid. Viimane on ka põhjuseks, miks Ukraina pakub Vene mõjuagentidele viljakat pinnast, millesse oma ideid, arusaamu ja poliitilisi meeme külvata, kuigi võib ka vastu vaielda, et Ukraina on alati tahtnud Venemaaga tihedaid sidemeid omada, ükskõik kui halvasti viimane teda ka ei kohtleks.

Venemaaga tihedamate sidemete eelistajad ja läänega lõimumise pooldajad jagunevad peamiselt ameti, hariduse, sotsiaalse staatuse ja vanuse järgi, samas kui inimese esimene keel või rahvuslik kuuluvus on märkimiväärselt väiksema tähtsusega.

Allpool on mõned näited selle kohta, kuidas Vene mõjuagendid tegutsevad Ukraina suuruselt teises linnas Harkovis, mis tegi läbi samad protsessid nagu Donbass ja Krimm, kuid jäi lõpuks siiski Ukraina kontrolli alla:

- Aja olemus (Суть времени): võrgustik, mille lõi Moskva teatridirektor Sergei Kurginjan, kellest sai 1980. aastate lõpul poliitiline mõtleja, kui ta tegi kihutustööd NSVL-i lagunemise vastu. Kurginjan kasutab laialdaselt mõistet NSVL 2.0, mis viitab tema kavatsustele.
- Viktor Nusenkis: Donetskist pärit söe- ja metallurgiakonsortsiumi omanik, kelle enamik varandusest asub praegu mässuliste kontrollitud alal. Ühtlasi üks Vene õigeusu kiriku peamistest toetajatest.
- Konstantin Malofejev: Vene investeerimispankur ja Marshall Capital Groupi omanik, kellest sai ortodokssete väärtuste ja Vene huvide kaitsja maailmas pärast seda, kui sattus mitu korda kriminaaluurimise alla seoses maksmata võlgadega Prantsuse investeerimisfondile ja Vene riigipanga VTB Briti harule.
- Borotba (Боротьба): vasakpoolne organisatsioon, kelle nimi tähendab ukraina keeles võitlust. Kasvas välja anarhistide, vasakpoolsete liberaalide, trotskistide ja ortodokssete nõukogude kommunistide nõrgavõitu ühendusest, mis tegutses peamiselt Kiievis. Nõukogudemeelsed võtsid võimust, tõrjudes teisitimõtlejad välja.
- Ukraina valik (Український вибір): 2012. aastal presidendi administratsiooni endise juhi Viktor Medvetšuki loodud Ukraina kõige selgemini venemeelne poliitiline partei. Valimised ei ole neid saatnud, kuid erakonna juht mängis olulist rolli nii enne kui ka pärast Euromaidani toimumist.
- Kindlus (Оплót): Harkovis asuv poolsõjaväeline organisatsioon, mille asutas 2010. aastal endine politsei- ja julgeolekuametnik Jevgeni Žilin.
- Kagu (Юго-Восток): nimi viitab Ukraina valdavalt venekeelsele kaguosale, mida enamik mässulisi nimetab nüüd Novorossijaks. Liikumine on pisut salapärane, seda enam, et samanimelisi on rohkem kui üks.

Kreeka ja Küpros on ainulaadsed EL-i ja NATO riigid, mille kogu poliitiline spekter on venemeelne. Asjaolu saab selgitada riikide ajaloolise taustaga. Olgugi et tegemist ei ole endiste Varssavi pakti liikmetega, on seal tugev vasakpoolne traditsioon, mis pärineb juba teise maailmasõja järgsest vastupanuliikumisest, mille Suurbritannia toetatud väed julmalt maha surusid. Parempoolsed kreeklased on aga seotud tihedalt õigeusuga, mis omakorda seob neid Venemaaga. Kreekas on vähe poliitikuid, keda peab tõsiselt veenma Vene valitsusega koostööd tegema. Suurem osa venelaste tegevusest Kreekas on teesklus ja seotud üksnes sooviga hea kliimaga ilusatel saartel aega veeta.

Mõned näited:

- Malofejevi rühmitus: suurem osa Kreeka venemeelsest tegevusest keerleb sellesama Konstantin Malofejevi ümber, kellel oli oluline roll Ukraina konflikti algatamises. Ta on suutnud tekitada Kreeka poliitikute hulgas mõjurühma ja tal on Syriza valitsuses palju sõpru.
- Ivan Savvidi: Rostovi tubakamagnaat, kes juhib ametlikult Venemaal elavate etniliste kreeklaste ühendust. Talle viidatakse ka kui Pontose (või Musta mere) kreeklaste (endisest NSVL-ist repatrieerunud etniliste kreeklaste) mitteametlikule juhile. Savvidi poliitilise mõjuvõimu ulatus Kreekas on ebaselge, kuid kindlasti on tegemist ühe võtmeisikuga Kreeka–Vene suhetes.

- Sihtasutus Vene ettevõtja (Фонд „Русский предприниматель“): sihtasutust seostatakse Aleksandr Rutšjeviga, kes on Moskva ettevõtja ja kes on säranud viimastel aastatel Moskva areneval turul tänu tasuvatele tehingutele FSB (Vene julgeolekuteenistus) ja Vene kaitseministeeriumiga. Isehakanud vaga ortodoksne kristlane osaleb aktiivselt Ülemaailmsel Vene Rahvuslikul Assambleel – iga-aastaselt foorumil, mille eesistuja on Moskva patriarh Kirill ja mis tõmbab ligi Vene õigeusklikke kogu maailmast.
- Rhodosse foorum: 13. foorum leidis aset 2013. aasta oktoobris. Kaaseesistuja oli Vladimir Jakunin (Vene raudtee endine juht ja Putini lähedane usaldusisik). Jakunini ambitsioonid ulatuvad Kreekast kaugemale, kuid on selgusetu, kas tema projektid jätkuvad nüüd, mil ta on Putiniga riidu läinud. Üks nimetatud projektidest on tsivilisatsioonide dialoogi foorum, mis on otseselt Kreekaga seotud. Jakunini hinnangul on tegemist lugupeetud poliitikute ja mõtlejate kogunemisega. Tal on õnnestunud igal aastal tähtsaid isikuid kohale meelitada, kuid sellest hoolimata tundub sageli, et kogunevad poliitilisi äärmusi esindavad kuutõbised.

Jakuniniga seoses selgitab aruanne lähemalt Püha Andrei sihtasutusega (Фонд святого всехвального апостола Андрея Первозванного) seonduvat, mis ei puuduta küll ainult Kreekat, kuid on siiski kirjeldamist väärt. Šveitsis asuv sihtasutus korraldab maailmas üksikuid kultuuriüritusi, väidetavalt on nende eesmärk ühendada eri riikides elavaid russofoobe ja russofiile, aidata taastada vanu ja püstitada uusi vene sõjaväelisi mälestusmärke ning propageerida perekondlikke väärtusi. Viimane on Jakunini abikaasa Natalja Jakunina teemavaldkond, tema juhib ka Rhodosse foorumi perekonnateemalisi arutelusid. Hoolimata Jakunini erimeelsustest Putiniga tegutseb sihtasutus endiselt aktiivselt. Kõige viimase üritusena korraldati novembris Belgradis toimunud OSCE tippkohtumise kõrval Serbia presidendi Tomislav Nikolići egiidi all konverents pealkirjaga „Jalta–Potsdam–Helsingi–Belgrad: kindla maailmakorra otsingul“.

Venemaal tegutseb sihtasutus Rahvusliku Hiilguse Keskuse (Центр национальной славы) nime all ning toetab nii isamaalist kasvatust kui ka pereväärtuste tugevdamisele suunatud kampaniaid. Viimane hõlmab ka konsultatsioonide pakkumist noortele naistele, kes soovivad aborti teha. Nii nagu kõik Jakunini projektid, püüab ka kõnealune projekt vältida sapist retoorikat ning seostatust poliitilise äärmuslusega. Ometi ei lähe see sageli korda.

Ungari juhtum on täiesti erilaadne, kuna selles riigis puuduvad Vene mõjuagendid pea sootuks ja venemeelsust propageerivad peamiselt kohalikud tegelased. Venemaa kasutas Ungari poliitiku siseriikliku propaganda tegemiseks, nagu see juhtus Jobbiki parlamendisaadikutega, kes vaatlesid Krimmi ja Donbassi varireferendumit või peaminister Orbaniga, kes tegi jõulisi EL-i vastu suunatud avaldusi, mida kantakse üha uuesti Vene televisiooni uudistesaaates üle. Vene mõju Ungaris keerleb kahe isiku ümber – Jobbiki töötaja Béla Kovács ning Moskva saatkonna endine ametnik Szilard Kiss –, kes on mõlemad praegu vahi all.

- Béla Kovács: Ungaris on Venemaa heaks spioneerimises kahtlustatavana kinni peetud Jobbiki nn rahakotiraudade hoidja kohta palju kirjutatud. Jääb saladuseks, mida ta tegi Venemaal enne Ungarisse tulekut hilistel 2000. aastatel ja Jobbiki ümberkujundamist selliselt, et partei saavutas valimisedu. Kovács ja

Jobbiki juht Gábor Vona on teinud mitu reisi Moskvasse. Nende Moskva rühmitusse kuuluvad Aleksei Žuravljovi juhitava Rodina partei mitmed juhtfiguurid, Vladimir Žirinovski LDPR-i parlamendisaadikud ja Rahvusliku Vabastusliikumise liikmed (uus organisatsioon, mis on Putini-meelse Maidani-vastase liikumise selgroog). Viimane on korraldanud viimastel aegadel Moskvas mitmeid suuri meeleavaldusi valitsuse toetuseks. Märkimist väärib, et mitmed Vona arutelupartnerid nagu Venemaa parlamendisaadikud Ivan Gratšjev ja Vassili Tarasjuk (viimane juhib ka Vene-Ungari sõprusühingut) on energiatööstuse spetsialistid ja on pühendunud energiateemalistele seadustele. Gaasijuhtmed ja tuumaenergia on peateemad Venemaa ja Ungari suhetes, kusjuures Jobbik toetab tavapäraselt vene energiaprojekte nagu South Stream. Mis puudutab aga ideoloogiaid ja väärtusi, siis tundub, et Kreml kasutab Jobbiki liikmeid, et propageerida pigem ühiseid poliitilisi vaateid Venemaal kui Venemaad Ungaris. Kóvacsit seostatakse ka kahtlaste tegevustega Taga-Karpaatias, Ukrainas, kus elab tugev ungarlaste kogukond.

- Regnum: Kremli endise hääletoru Modest Kolerovi juhitava Regnumi varjatud niiditõmbaja Dmitri Semušin on ebaharilik mõjuagent Vene–Ungari suhetes. Kolerov on venemeelse maailma peaideoloog, kes levitab Kremli propagandat eri riikide Vene diasporaades. Sel põhjusel keelati tal sissesõit Balti riikidesse. Regnumil on maailmas muljetavaldav korrespondentide võrgustik, kes annavad aru väga mitmesugustel teemadel. Enamasti toodetakse manipuleerivaid, kallutatud tekste, mis tulevad paljude Lääne vaatelejate meelest otse Kremlist.

Aruanne mainib ka Venemaal tegutsevaid mõjuagente, kelle mõju ulatub Ukrainast, Kreekast ja Ungarist kaugemalegi. Mõned näited:

- Koduma (Родина): partei, mida seostatakse kaitseministeeriumi eesotsas oleva asepeaministri Dmitri Rogoziniga. Ta asutas partei 2003. aastal, kuid ei ole ise ametlikult selle liige. Asutamise ajal määratles erakond end Putini-vastase rahvusliku jõuna. Partei kandidaat Sergei Glazjev võistles 2004. aasta valimistel Putiniga, kuid kogus üksnes 4% häältest. Nüüd on Rogozin üks Putini peamisi liitlasi, Glazjev aga oli see Putini saadik, kes püüdis veenda Ukrainat mitte allkirjastama assotsiatsioonilepingut EL-iga.
- Neonatside rühmitused.

Prantsusmaal kuuluvad praegu mõjukate isikute hulka Kremli-meelsed aktivistid, kes ei varjagi, et nad püüavad oma tegemistega Venemaa mainet selles riigis parandada. Üks neist on Vene valgete immigrantide peresse sündinud prantslane prints Alexandre Troubetzkoy. Tegemist on Prantsusmaa valgete vene emigrantide ja Vene õigeusu kiriku Kremli-meelse leeri peamise aktivistiga. Ta on teinud palju Prantsuse Vene patriarhaadi heaks, Konstantinoopoli patriarhaadi kahjuks. Tal oli 1970. aastate alguses sidemeid mitmete nõukogude valitsusele kuulunud ettevõtete ja organisatsioonidega. 1990. aastate algul tegi ta muu hulgas koostööd Aleksandr Avdejeviga, kellest sai hiljem Vene saadik Prantsusmaal. 2004. aastal kutsus Avdejev Troubetzkoy appi looma ettevõtete ühendust, mis propageerib prantslaste investeringuid Venemaale. Projekt ei olnud kuigi edukas, kuni Vene raudtee juht Vladimir Jakunin sekkus, aidates luua Kremli kõrgel tasemel kontakte.

2005. aastal tutvus Troubetzkoy ka isa Tihhon Ševkunoviga, keda peetakse Putini vaimseks teejuhiks. Ortodokssetes ringkondades sai ta sõbraks Konstantin Malofejeviga (Ševkunov kuulub Malofejevi Püha Vassili Suure sihtasutuse (Фонд Святителя Василия Великого) juhatusse).

Samal ajal on uuritud põhjalikult sidemeid Malofejevi ja Le Peni perekonna (Prantsuse partei Front National) vahel. Canal+ seostas Malofejevit laenuga, mille Le Penide Front National sai ühelt vaevu tuntud Vene pangalt.

Konstantin Rõkov on arvutiettevõtja, kes rajas 2000. aastate algul internetis Vene kultuuri. Rõkovit peetakse internetitrollide armee loojaks, kes ujutavad üle sotsiaalmeediakanaleid, kaitstes seal Kremli vaateid, ja ründavad ägedalt Putini vastaseid. Rõkov ise on innukas blogija, kelle sulest sünnib iga päev tosinaid säutse ja blogipostitusi. Ta on ka Marine Le Peni tulihingeline toetaja. Ta pidas isegi prantsustemaalist Twitteri kontot, mis oli pühendatud täielikult naise ülistamisele.

Venemaa Euroopas – tagurlike väärtuste propaganda

EPF – Marina Davidashvili

Aruanne keskendub LGBTI-inimeste õigustele seksuaal- ja reproduktiivtervise õiguste piiramise seisukohast ning enesemääramisõigusele järgmise **kolme** Venemaaga seotud **küsimuse** kaudu.

- Kes on peamised traditsiooniliste väärtuste propageerijad?
- Kes on peamised liberaalsete väärtuste kandjad?
- Kes on peamised traditsiooniliste väärtuste eksportijad?

Mõningaid fakte aruande **konteksti** asetamiseks.

- Abordid on seaduslikud alates 1956. aastast, kuid märkimist väärrib siinjuures asjaolu, et legaliseerimise aluseks oli hüppeliselt kasvav emade suremus, aga mitte võitlus naiste õiguste eest.
- Homoseksuaalsus dekriminaliseeriti alles 2003. aastal (Jeltsin), kuid seda nähakse siiani millenagi, mida peaks harrastama varjatult.
- Vene õigeusu kirik on muutunud võimukamaks ja mõjukamaks, samuti on nad seadnud sisse tihedad suhted Kremliga.
- Kodanikuühiskonna organisatsioonid (naised, LGTBI) on nõrgad.
- Nõukogude pärandina valitseb austus teaduse ja meditsiini tõendite vastu (mis muutub eriti oluliseks aborti piiramise eest võitlemisel).

Aruanne tutvustab **abordi kättesaadavust piiravaid seadusi** ning selgitab, kuidas see ulatub tagasi patriarh Kirilli kõneni 2015. aasta jaanuaris toimunud kogunemisel (III Christmas Parliamentary Gathering), milles ta esitles oma seisukohti Venemaa demograafilise probleemi asjus, esitas ettepanekud eetiliste normide rakendamiseks

tervishoiusüsteemis ning abordi reklaami ja muu propageerimise täielikuks keelamiseks.

Alates sellest ajast käib neil teemadel elav arutelu ning aruanne selgitab, kuidas lükati tagasi Samara piirkondliku duuma esialgne seaduseelnõu abordi rahastamise lõpetamise üle kohustusliku haiguskindlustuse raames.

Kõigest kuu aega pärast eelnõu tagasilükkamist esitati teine eelnõude pakett (3 tk), esitajaks oli Venemaa tuntud abordivastane tegelane Jelena Mizulina koos teiste parlamendisaadikutega. Eelnõude pakett oli märksa rangem ja sisaldas rohkem piiranguid. Aruande kohaselt kiideti see peaaegu et heaks, toetust avaldas ka juhtiv partei, kuid siis sekkus prominentne naisõiguslane duumas, Salija Murzabajeva, kes selgitas kolleegidele selliste seaduste rakendamise võimalikke tagajärgi, veendes viimaks parteijuht Vladimir Vassiljev it eelnõusid tagasi lükkama.

Föderatsiooninõukogu spiiker Valentina Matvienko ja asepeaminister Olga Golodets olid samuti eelnõude vastu, väites, et ennekõike tuleb lähtuda naise tervisest. Pediaatrite kongress aga toetas Kirilli ideed abortide eemaldamisest kohustusliku tervisekindlustusega kaetud protseduuride hulgast. Samamoodi avaldas valitsus negatiivset arvamust Mizulina kolme seaduseelnõu kohta, kuna nende heakskiitmisel võivad ilmuda negatiivsed tagajärjed, nagu väljaspool raviasutusi tehtud abortide arvu kasv.

Aruande kohaselt tegutsevad teadusasutustes valikuvabaduse vastased (*anti-choice*), kes väljendavad häälekalt oma vastuseisu abordile ning pakuvad oma argumentide toetuseks „teaduslikku” tõendusmaterjali.

Aruande lõppjärelendus pärast ametliku seisukoha analüüsi on, et kuigi Mizulina ettepanekud leidsid laialdast kajastust ja tõmbasid tähelepanu, siis riigiduumasse need esitamiseks ei kõlba.

Peale selle on Venemaal õnnestunud luua sidemeid rahvusvaheliste **valikuvabaduse ja LGBT-vastaste organisatsioonidega** nagu Maailma Perede Kongress (World Congress of Families, USA – religioosne paremäärmuslus, mille eesmärk on propageerida traditsioonilisi pereväärtusi ja kaitsta pere traditsioonilist rolli ühiskonnas). WCF-i ühe prominentse figuuri, Allan Carlsoniga hakati koostööd tegema, kui professor Antonov ja professor Viktor Medkov kutsusid ameeriklase Moskvasse, kus arutleti demograafilise allakäigu üle, mille põhjuseks on (nende sõnutsi) sõjajärgne feministlik ja seksuaalrevolutsioon. Seetõttu kongress üldse loodigi, alates 1997. aastast toimub neil teemadel koostöö ida ja lääne vahel.

Pärast seda ei olnud Venemaal siiski WCF-iga pikki aastaid kontakti, kuni Vene õigeusu kirik hakkas (eelmise kümnendi lõpus) üha enam ja enam mõjuvõimu haarama ning soovis rahvusvahelisi sidemeid sõlmida. Mõned juhtfiguurid – Aleksei Komov (WCF-i Vene esindaja), isa Dmitri Smirnov (Komovi vaimne isa; Vene õigeusu kiriku peamine abordivastane; perekonna, emaduse ja lapsepõlve kaitse patriarhaalse komisjoni juht)

ning ülempreester Maksim Obuhhov (esindab koos Smirnoviga neil teemadel Vene õigeusu kirikut).

2011. aastal korraldas WCF Moskvast demograafiakongressi ning sümboliliselt, päev pärast selle lõppu, esitles Mizulina duumale esimest abordireformide paketti (mis kiideti heaks). Nagu eespool juttu oli, siis hõlmas pakett leebemaid meetmeid, kui need, mida hiljem välja pakuti.

Slaavi õiguskeskus (Славянский правовой центр) on veel üks valikuvastane organisatsioon, mis Venemaal tegutseb (Ameerika ja Euroopa sarnaste organisatsioonide partner). Seda juhib Vladimir Rjahhovski, kes on töötanud Vene valitsuses mõjukatel ametikohtadel.

Eespool mainitud Smirnov ja Obuhhov asutasid ning koos Komoviga juhivad nad mõõduka eduga organisatsiooni CitizenGO Venemaa platvormi.

Euraasia naiste foorum (Peterburi, september 2015) näitlikustab neid sidemeid samuti, kuigi seekord viitega Euroopa paremäärmuslikele liikumistele. Kutsutud olid Prantsusmaa (Beatrice Bourges) ja Itaalia (Giorgia Meloni) esindajad, kes arutlesid LGBT-inimeste õiguste ja vaimse kriisi üle Läänes.

Traditsiooniliste väärtuste propageerimise eest (eriti abordi vastu) võitleb kaks sihtasutust, mille rajasid **Vene oligarhid Jakunin** (kes on praegu senaator) ja **Malofejev**: sihtasutus Allikad (Фонд целевого капитала „Истоки“) (Jakunin) ning Püha Vassili Suure sihtasutus (Malofejev). Mõlemal sihtasutusel on sidemeid WCF-iga.

Mis puudutab **Venemaad ja abordivastaseid liikumisi naaberriikides**, siis on need omavahel seotud (kinnitamata andmetel). Slovakkia abordivastane Euroopa parlamendi liige Anna Zaborska esines 2011. aastal Moskva demograafiakongressil ning teda võib pidada kongressile järgnenud seaduseelnõu mõjutajaks. Gruusia kiitis 2014. aastal tänu parlamendi ja õigeusu kiriku vahelisele koostööle samuti heaks nõustamise ja 5-päevase ooteaja. Leedu ei ole sarnaseid meetmeid veel rakendanud, kuid tervishoiuminister valmistas ette ooteaja seaduseelnõud. Samamoodi arutleb Läti parlament seaduseelnõu üle, mis suurendaks ooteaega ja kohustaks aborti teha soovivaid naisi nõustamist läbima.

Pärast NSVL-i kokkuvarisemist valitses **LGBT-rühmituste** jaoks umbes kümme aastat vaikus. Alates 2003. aastast on välja tulnud mõningate seaduseelnõudega, mille eesmärk on homopropaganda karistamine. Nende autoriks oli Aleksandr Tšujev (erakond Õiglane Venemaa, Справедливая Россия) ja neid ei kiidetud heaks vastuolude tõttu föderatsiooni konstitutsiooni sõnavabaduse sätetega. Sellest hoolimata on alates 2006. aastast võetud selleteemalisi seadusi vastu piirkondlikul tasandil riigi 11 regioonis. 2012. aastal esitas Novosibirski seadusandlik kogu föderaalsete seaduse eelnõu. Nagu üldiselt teada, siis Putin on LGBT-vastase liikumise eesotsas.

Oluline on märkida, et leidub neid, kes seadusele vastu astuvad, neist enim tuntud on Nikolai Aleksejev (inimõiguste kaitsja ja LGBT-aktivist). Ta võitis Euroopa Inimõiguste Kohtus Venemaad seoses geiparaadide keelamisega. Tema kriitika on suunatud peamiselt selle pihta, et seadus ei tee ühest vahet propagandal ja harimisel.

Venemaa eeskujul on propageeritud sarnaseid seadusi endistes nõukogude riikides (sh mõnes EL-i riigis, nt Lätis). Armeenia, Leedu, Moldova ja Ukraina on erinevatel põhjustel (EL-i surve, EL-i liikmesriigi staatuse taotlemine jm) osa taolisi projekte katkestanud. Valgevenes ja Kõrgõzstanis jätkub arutelu selleteemaliste seaduseelnõude üle.

Venemaad on saatnud traditsiooniliste väärtuste propageerimises mõningane edu ÜRO-s, nt Inimõiguste Nõukogu 2011. aastal vastu võetud otsus pealkirjaga „Inimõiguste ja põhivabaduste edendamine inimkonna traditsiooniliste väärtuste parema mõistmise kaudu” ning sellele 2012. aastal järgnenud otsus pealkirjaga „Inimõiguste ja põhivabaduste edendamine inimkonna traditsiooniliste väärtuste parema mõistmise kaudu: head tavad”. Mõlemad otsused pälvisid liikmesriikide ja kodanikuühiskonna organisatsioonidele suurt vastuseisu ja kriitikat, kuid kiideti sellest hoolimata heaks. Kriitika oli seotud peamiselt inimõigustega, mistõttu Venemaa muutis pisut rõhuasetust ja esitas programmi, mis põhines perekonna kaitsel. Seega kiideti 2014. aastal heaks otsus pealkirjaga „Perekonna kaitse” ning 2015. aastal uuesti läbivaadatud otsus.

Venemaa mõju tagurlike või sotsiaalselt taandarendavate väärtuste propageerimisele Kesk-Euroopas (Austria, Tšehhi Vabariik, Ungari, Poola, Slovakkia)

Political Capital Institute

Euroopa mandril on olukord ohtlikuks kujunemas, sest Vene ideoloogiline pealetung, mis on tihedalt seotud nende poliitiliste eesmärkidega ning toetab regressiivseid, illiberaalseid ja läänevastaseid erakondi, kohtub siin järjest populaarsemate paremäärmuslike parteide, illiberaalsete liikumiste ning leviva poliitilise pettumusega liberalismis, inimõigustes ja demokraatlikes ideaalides.

Inimõigusi mitte austavate õiguste ja läänevastase ideoloogia levitamiseks välismaal n-ö pehme jõuga (*soft power*) on kaks selget kanalit: avalik diplomaatia (Venemaa käsitluse muutmine) ning Vene vähemuste kaitsmine välismaal (sh juurdepääs haridusele ning kultuuri-, ideoloogilisele ja isamaalisele teabele).

Meedia on illiberaalse ideoloogia levitamisel ülioluline ning Venemaa koostab praegu uut infodoktriini, mille eesmärk on „Venemaa rahvaste vaimsete ja kultuuriliste väärtuste edendamine maailmas”.

Ukraina kriis on osutunud Vene mõju katalüsaatoriks Kesk-Euroopas, mis on suurendanud Venemaa poliitilis-kultuurilist tegevust kõigis viies aruandes käsitletavas riigis (Austria, Tšehhi Vabariik, Ungari, Poola ja Slovakkia).

Poliitiline ja ideoloogiline mõju on astunud edukalt Venemaa nõrgenenud majandusjõu asemele. Mõnikord on raske teha vahet poliitilisel ja kultuurilisel mõjul – paljud venemeelsed mõjuagendid esindavad ennekõike Venemaa geopoliitilisi püüdlusi, jättes kultuurilised eesmärgid tahaplaanile.

Hoolimata asjaolust, et tagurlikud väärtused on kõigest üks – kusjuures väike – osa Kremli pingutustest õõnestada liberaaldemokraatlikku korda ja läänemeelsust, **suurendavad järgmised kolm tegurit Vene tagurlike väärtuste mõju kogu maailmas:**

- võrreldes huvide otsese või majandusliku kaitsega, on tegemist leebe mõjutamisega;
- Kremli kultuuriline mõju on seotud teiste tagurlike jõududega: Vene õigeusu kirik, rooma-katoliku kirik, USA evangelistlikud liikumised ning mitmed elu- ja perekonda pooldavad (*pro-life, pro-family*) ja abordivastased traditsionalistlikud valitsusvälised organisatsioonid (lisaks sarnaste eesmärkidega paremäärmuslike ja isegi vasakäärmuslike liikumiste võrgustikule);
- Venemaa on arenenud riikide seas ainus võrreldamatute võimalustega sõltumatu riik, kes osaleb vahetult globaalsetes traditsionalistlikes võrgustikes, mis võistlevad selle nimel, et inimõiguste heaks üle maailma tehtavaid pingutusi nullida.

Kreml läheneb oma mõju levitamisse igas riigis erinevalt, olenevalt viimase kultuurilisest lähedusest ja rahva ettekujutusest Moskva suhtes. Võimalused sõltuvad eliidi ja avalikkuse venemeelsusest. **Venekeelsete vähemuste proportsioon** on kõigis riikides väike, kuid arvestatav Tšehhi Vabariigis ja Austrias, mis on ühtlasi põhjus, miks nendes kahes riigis tulevad Vene diasporaale suunatud strateegiad kõige nähtavamalt esile.

Kultuuriline sissetung ja väärtuste eksport on tunduvalt edukam, kui seda teha tähtsusetute organisatsioonide kaudu (radikaalsed parteid, väiksed valitsusvälised organisatsioonid, diaspora organisatsioonid, kolkameedia) kui peavoolu poliitilise spektri kaudu, ning kuna avalik arvamus ei ole selgelt venemeelne, siis otsitakse väärtuste ekspordiks kaudseid viise. Vene režiim kasutab ära juba olemasolevaid tagurlikke sotsiaalseid jõude ja infrastruktuuri.

Slovakkia, Tšehhi Vabariik ja Ungari on riigid, kus avalikul arvamusel on juba olnud otsustav roll, ja kuigi sotsiaalselt tagurlik propaganda on **Poolas** tugev, siis on Venemaa roll selles riigis väiksem.

Vene ideoloogilised seisukohad on kõige tugevamini esindatud **Slovakkia, Tšehhi Vabariigi ja Ungari** eliidi seas, samuti on näha tugev mõju nende riikide meediale. Kõige vastuvõtlikum on avalik arvamus kultuurilistele ja ideoloogilistele mõjudele **Slovakkias** (panslaavi tunded on üldiselt tugevad), aga ka **Austrias** võib vastuvõttu märkimisväärseks pidada.

Slovakkias paistavad peamised tööriistad olevad rooma-katoliku kirik ja erinevad poolsõjaväelised organisatsioonid; **Tšehhi Vabariigis** venemeelne meedia; **Poolas** rahvuslikud ja elupooldavad liikumised; aga **Ungaris** on kõige olulisemad ideoloogilise mõjutamise vahendid valitsuspartei Fidesz, paremäärmuslik partei Jobbik ja traditsionalistlikud valitsusvälised organisatsioonid. **Austrias** kasutatakse ühiskondlikke struktuure peamiselt poliitilistel ja majanduslikel eesmärkidel, teatud ideoloogiline mõjutamine toimub mittetraditsioonilise meedia, kultuuriühenduste ja poliitiliste parteide (FPÖ) kaudu.

Ideoloogia ekspordile aitavad kaasa väga erinevad organisatsioonid. **Slovakkia** pigem toetav kultuurikeskkond annab edumaa venemeelsetele nn rohujuure tasandi organisatsioonidele, sh ka ideoloogiliselt proaktiivsetele Vene ametlikele institutsioonidele. **Ungari** avalikult venemeelne parempoolne poliitiline eliit lubab äärmuslikke venemeelseid algatusi, millel on ühest küljest ligipääs peavoolu poliitilis-kultuurilistele võrgustikele, kuid mis jäävad teisest küljest laiema avalikkuse eest n-ö nähtamatuks. **Austria ja Poola** on sarnased selle poolest, et mõlema riigi venemeelsed struktuurid on piiratud käputäie organisatsioonide või isikutega. Sellegipoolest võivad Austria venemeelsed huvirühmad pääseda kõrgeima eliidini, samas kui Poola venemeelsete organisatsioonide vastastikune seotus on tingitud vajadusest seista vastamisi ägedalt Kremli-vastase eliidi ja avalikkusega. **Tšehhi Vabariik** paistab jäävat kusagile vahepeale. Kultuuriline lähedus võimaldab mitmel tuntud omanike ja ajakirjanikega avalikult venemeelsel mediakanalil õitseda, kuid Tšehhi avalik arvamus ning eliit hoiavad endiselt Euroopa poole.

Kuna avalikkus on nõukogude pärandi tõttu otsese Vene propaganda suhtes pigem tundlikult meelestatud, siis panustab Venemaa Kesk- ja Ida-Euroopas spetsiaalsele meediastrateegiale. Selle asemel, et Kremli sõnumeid ametlike kanalite kaudu otse edastada, oleme tunnistajaks, kuidas alates Krimmi kriisi puhkemisest tekivad või aktiveeruvad kohalikku keelt rääkivad venemeelsed uudiste-, propaganda- ja luurekanalid.

Mis muudab ka kõige tühisema Vene kultuurilise mõju ohtlikuks, on **traditsionalistlikud pan-Euroopa võrgustikud**, milles Venemaal on oluline osa. Poliitilise spektri teises servas paiknevad neonatsid ja paremäärmuslased on loonud paremäärmusliku kultuurivõrgustiku, segades natsi-ideoloogiat Aleksandr Dugini eurasianismiga. Traditsionalistlikud elu- ja perekonda pooldavad organisatsioonid satuvad sarnaste Kremlile lähedal seisvate valitsusväliste organisatsioonide rahvusvaheliste võrgustike peale, nt CitizenGo või WCF.

Uuringu peamiste järelduste kohaselt vajab järgmiste kanalite analüüs **kõige enam tähelepanu:**

- Slovakkia n-ö rohujuure tasandi organisatsioonid ja tugev mõju paremäärmuslusele;
- uus meedia Tšehhi Vabariigis;
- Poola venemeelsed poliitilised organisatsioonid, ultrakonservatiivsed kristlikud organisatsioonid ning laiem rahvuslik liikumine;
- kolkameedia ja FPÖ Austrias;
- Ungari paremäärmuslikud poliitilised parteid ja nende pseudo-valitsusvälised organisatsioonid.

Vaja on uusi lähenemisi ja meetodeid. Praegu ei ole asjassepuutuvates liikmesriikides, EL-is ega USA-s piisavalt poliitilist tahet, et ideoloogia ekspordi tagasi tõrjuda. Kuigi EL on võtnud endale ülesandeks „Vene propagandale vastu astuda”, ei oodata sellelt märkimisväärseid tulemusi.

Traditsioonilised ja pereväärtused ortodoksi ühenduses

Florin Buhuceanu

Pärast patriarh Kirilli valimist Vene õigeusu kiriku etteotsa tekkinud ideoloogilistest kontseptsioonidest on mitmed vastastikusel seoses selle riikliku poliitikaga, mida Putini valitsus rakendab, ning neil on vahetu mõju **LGBT-inimeste õiguste ning seksuaal- ja reproduktiivtervise õiguste** olukorrale. Need kontseptsioonid on järgmised.

- Inimkonna traditsioonilised väärtused, mis on Vene õigeusu kiriku ja Vene Föderatsiooni üks edukamaid ideoloogiatooteid.
- Sihtasutuse Russki mir (Русский мир) strateegilise mõju laienemine ortodokssele ühendusele ja kaugemalegi.
- Rahva nn vaimne julgeolek, mida Vene riik kohandab ja mida ta sulandab oma riikliku julgeoleku mudeli hulka.

Otsene seos riigi julgeoleku, välissuhete ja õigeusu kiriku avaliku rolli säilitamise vahel ulatub tagasi 2000. aasta jaanuarini. Putini valitsus võrdsustas teadlikult ja selgelt usutraditsioonid riigi julgeoleku põhialustega. Sel ajal tuvastatakse mitmeid ohte rahvuslikule sisejulgeolekule – „sündimuse ja keskmise eluea järsk langus, ühiskonna demograafilise ja sotsiaalse koostise muutumine, tööjõu kui tööstusliku arengu tagatise vähenemine, ühiskonna põhirakukese – perekonna – positsiooni nõrgenemine ning rahvastiku vaimse, moraalse ja loominguulise potentsiaali langus”. LGBT-inimeste ning seksuaal- ja reproduktiivtervise õigused on sellesse konteksti n-ö lõksu jäänud.

Need ideoloogilised kontseptsioonid on üksteisega sarnased ning nende kuju muutub pidevalt nagu matrjoškadel, mis lubab Venemaal säilitada oma ajaloolist missiooni võimalikult universaalse ja veenvana. Mõjuka konservatiivse juhi ja filantroobi Malofejevi sõnul on eesmärk vabastada riik ja maailm „poliitkorrektsuse, sooideoloogia, massimeedia tsensuuri ja uusmarksistliku dogma uuest liberaalsest kristlusevastasest totalitarismist”.

Riigid, millele uuring keskendub, ei asu Venemaa vahetus läheduses, need ei ole endise NSVL-i liikmesriigid, kuid on sihtmärgiks oma kuulumise tõttu ortodokssesse ühendusse. Nii on need Russki miri osa ja Putini ideoloogia objektid. Balkani ühise patuse identiteet on neis kõigis olemas. Neil on ühine ettekujutus, et nad on Lääne (Euroopa) marginaalne osa, mida Lääs paneb tähele üksnes siis, kui tekivad konfliktid, nt Balkani sõda või Grexiti oht. Tänu Ottomanile tunnevad nad end geograafiliselt ühtsena ning tänu n-ö piiramisrõngas olemisele on nad loonud Suure Rahvusliku

Narratiivi, mille järgi nad ei kaitsnud võõra sissetungija vastu mitte üksnes endid, vaid Euroopa ühiskonda, selle kultuuri ja religiooni.

Viimase sajandi jooksul on need riigid seisnud silmitsi etnokultuurilise ja religioosse rahvuslusega, mis andis õigeusu kirikule eeliseisundi. Riikide homogeenne kultuurirahva identiteet suhtub kõigesse religiooni ja seksuaalse sättumuse seisukohalt võõrapärasesse kahtlustavalt ning toidab negatiivseid eelarvamusi, mis viivad ksenofoobia, rassismi ja homfoobiani. Ortodokssust käsitletakse piirkondliku, rahvusliku ja personaalse identiteedi selgroona, samas kui kiriku ja riigi lahususe põhimõtet peetakse võõraks, peaaegu utoopiliseks ning mitte-ortodoksseks. Läänevastasust seostatakse kogu regioonis sageli tagasipöördumisega ortodoksi juurde.

Õigeusu kirikuid käsitletakse riigi institutsioonidena, mis viitab selgele suundumusele asetada rahvuslikud usutraditsioonid inimõigustest kõrgemale, viimastesse aga suhtutakse kahtlustavalt kui Lääne ilmalikku tööriista, mis sekulariseerib Ida-Euroopat ja Balkani lääneosa. Juurdunud on arusaam, et LGBT ning seksuaal- ja reproduktiivtervisega seotud õigused on n-ö uued õigused, mis kujutavad ühiskonnale ohtu, ning Venemaad peetakse rahvusvaheliseks kristlike väärtuste eest võitlejaks.

Venemaa koordineeritud rahvusvaheliste kampaaniate vallandajaks on homoseksuaalsus ja abort ning üllataval moel kasutatakse pere ja traditsiooniliste väärtuste kaitsmiseks inimõiguste diskursusest laenatud argumentatsiooni. Usuvabadus ja enamuse õigused on ohus, seetõttu peavad riik ja kirik tegutsema enamuse inimõiguste, traditsioonilise perekonna ja ühiskondliku moraali huvides. Mistahes LGBT-inimeste või muude diskrimineeritud rühmade, sh naiste ja usuvähemuste õigusi kaitsvad seadused ohustavad usuvabadust – mida peetakse teistest põhivabadustest ülimuslikuks. EL-i algatatud seadused on ohtlikud.

Osal selliseid vaateid ja poliitikat toetavatel rühmitustel ja institutsioonidel on võimekus teema rahvusvahelisel tasandil üles võtta: Vene õigeusu kiriku kiriklike ja sotsiaalsete suhete osakond, sihtasutus Russki mir (mille Putin asutas 2007. aastal Vene kultuuri rahvusvaheliseks propageerimiseks), Rossotrudnitšestvo (Россотрудничество; SRÜ riikide, välismaal elavate kaasmaalaste ja rahvusvahelise humanitaarkoostöö föderaalagentuur), propagandaorganisatsioon Familypolicy.ru (geivastane ja elupooldav Vene organisatsioon, millel on tihedad sidemed Moskva patriarhaadiga; WCF-i järeltulija) või Püha Andrei sihtasutus (oligarh Jakunin).

Venemaa mõju Itaalias ja Hispaanias: tagurlikud väärtused

Francisco Malavassi

Itaalia ja Hispaania on tugeva katoliku traditsiooniga riigid, mis muudab nad Vene Föderatsiooni tagurlike väärtuste propaganda suhtes vastuvõtlikumaks, kui seda on ülejäänud Lääne-Euroopa. Kuigi leidub ka sarnasusi, on kahe riigi juhtumid väga erinevad, seda peamiselt mõju fookuse tõttu.

Itaalias panevad mõjuagendid põhiliselt rõhku **LGBT-inimeste õigustele** (sh sooideoloogia, mis paistab olevat praegu Itaalias väga aktuaalne), samas kui Hispaanias keskendutakse **abordile** (LGBT-õigusi aktsepteeritakse rohkem).

Itaalia ja Venemaa vahel on valitsenud alati iseäralikud suhted. Olgugi et Itaalia valitsused on olnud alates II maailmasõja lõpust läänele orienteeritud, on alati suheldud ka NSVL-iga, seda nii poliitilisel kui ka majanduslikul tasandil. Ka pärast NSVL-i lagunemist on need poliitilised ja majanduslikud sidemed püsima jäänud, jätkudes nüüd Venemaaga, ning ärimeestel ja poliitilistel parteidel on olulisi suhteid, mis ei ole küll selle aruande teema, kuid mida on siiski tähtis mõista, et saada asjast terviklikku ülevaadet.

Hiljutised sündmused täiendavad tausta, mida on vaja tunda, et Itaalias toimuvast aru saada: Euroopa Inimõiguste Kohtu hiljutine otsus, mis sedastab, et Itaalia rikub inimõigusi, kuna ta ei suuda pakkuda samasoolistele paaridele piisavat õiguslikku kaitset; (homofobia karistamisega seotud ja riigis palju kõneainet pakkuva) Scalfarotto seaduse arutelu; ning nagu mitmete teiste juhtumite puhul – Ukraina kriis.

Vene propagandaorganisatsioonide ja mõjuagentide võrgustik Itaalias on laialdane, selle keskmes on **Aleksei Komov, Associazione Culturale Lombardia Russia ja Gianluca Savoini**. Putini partei võitleja Komov on Venemaa esindaja WCF-is, kristlikke väärtusi üle maailma kaitsvas USA organisatsioonis (kes kaitsuvad endi sõnul traditsioonilist perekonda, olles muu hulgas vastu geiabielsele, abordile, ebatraditsioonilisele seksuaalkasvatusele). Samuti aitab ta Vene õigeusu kirikut rahvusvahelistes suhetes. Tegutseb ta propagandaorganisatsiooni Perepoliitika.ru (Семейная политика.РФ) kaudu, samuti on tal sidemed Püha Vassili Suure sihtasutuse ning perekonna, emaduse ja lapseõlve kaitse patriarhaalse komisjoniga.

Komov külastab Itaaliat sageli, et osaleda foorumites ning apoliitilistel ja poliitilistel kohtumistel, unustamata sealjuures kordagi oma eesmärgi. Mil iganes avaneb võimalus, kaitses ta Putini tegevust Venemaa muutmisel kristluse kantsiks. Ta on üks (paljudest) Venemaa sõpradest Lega Nordis. Just Põhja-Itaalias on ta leidnud omale tähtsa liitlase – Lombardia–Venemaa kultuuriühenduse presidendi ja Lega Nordi liikme Gianluca Savoini – kes omakorda on võimaldanud tal levitada oma sõnumit üle kogu riigi.

Komov on 2014. aastal loodud erakondliku kuuluvuseta, kuid Putini maailmapildi kohaselt teatud teemadest huvituva kultuuriühenduse aupresident. Ühenduse arvamus on, et maailma eitab oma traditsioonilist minevikku. Nad väidavad, et Venemaa on viimane õlekõrs, viimane lootus. Selle argumendi kohaselt on ühenduse eesmärgid seotud

Venemaa positsiooni kaitsvate ideede edendamise ja levitamise maailmas. Ühenduse ütlused ja nende korraldatud sündmused ründavad otseselt läänelikke väärtusi ja õigusi. Organisatsiooni liikmed on suutnud isegi Ukraina sündmused traditsiooniliste väärtuste edendamisega siduda.

Ühendus korraldab ise ja aitab teistel selgelt tagurlikke väärtusi propageerivatel organisatsioonidel korraldada üle kogu Itaalia sündmusi, millest on sageli osa võtnud ka Komov ja Savoini. Kõige aktiivsem neist organisatsioonidest on **Provita, Associazione Culturale La Torre ehk Elu juristid (Giuristi per la Vita)**.

Mis puudutab **meedia** rolli, siis Russia Today või Sputnik on tugevalt pildil (La Voce della Russia asemel), kuid nende eesmärgid paistavad olevat pigem poliitikaga seotud. Tegutseb ka populaarne veebisait Lo Sai?, mis paljastab väidetavalt vandenõusid, kuid mille tegelik eesmärk on tagurlike väärtuste propageerimine, viha väljendamine USA (ja laiemas mõttes läänelike) väärtuste vastu ning Putini ja Venemaa hiilguse ülistamine.

Tagurlikke väärtusi propageerivad veel näiliselt põhivõrgustikku mitte kuuluvad organisatsioonid La Manif pour Tous Italia (mis on teinud jõupingutusi selleks, et neid ei seostataks Venemaa ega Putiniga) või Luca Volontè organisatsioon Fondazione Novae Terrae. Volontè on Euroopa tasandil oluline figuur, mis puudutab tagurlike väärtuste ja venemaa huvide eest seismist.

Hispaania juhtum paistab olevat Itaaliaga võrreldes vähem komplitseeritud, sealseid sidemed nõrgemad ja ebaselged. Sarnaselt Itaaliale tundub ka seal tegutsevat põhivõrgustik, samuti Komov, kuid viimane ei ole siiski nii prominentne, kui ta on Itaalias. Komovit on kutsutud mitmel korral Madriidi, osa võtma erinevatest foorumitest, mida on korraldanud **Hazte Oir, CitizenGo** või **Más Libres**, kuhu kuuluvad peaaegu ühed ja samad inimesed. Ka Luca Volontè on sinna kutsutud ning temast, Komovist ja Ignacio Arsuagast (Hispaania) moodustuv kolmik paistab neid üritusi juhtivat ning üksteisega tihedat koostööd tegevat. Mõnel üritusel on koos nendega osalenud ka Rahvapartei (Partito Popolare Italiano) liikmed. Sellest hoolimata on tagurlased rahvaparteid kritiseerinud, kuna nood lükkasid uue abordiseaduse tagasi.

Arsuagal on Hispaania sündmustes keskne koht. Ta on „poliitilise kaasatuse ning elu, inimväärikuse ja traditsiooniliste pereväärtuste kaitse” organisatsiooni Hazte Oir president (nende veebilehe andmetel). Oma huvide kaitseks korraldatakse veebipetitsioone. Neid on korraldatud näiteks sooideoloogia, aborti ja surma esilekutsumise vastu. Suurem osa petitsioonidest on ületab ootusi (enam kui 20 000 allkirja).

Arsuaga tegutseb aktiivselt suhtlusvõrgustikes ja on kindlasti arvamusi liider. Ta on ka WCF-i Hispaania president, mis on taganud talle tiheda läbikäimise Komoviga. Arsuaga ülistab pidevalt Venemaa samme aborti keelustamise suunas, nagu näitavad mitmed arvamused. Ta on ka väitnud, et ootab Hispaania valitsuselt sarnaste meetmete võtmist, et kaitsta traditsioonilist perekonda. Osa tema väidete kohaselt on geide lobitöö eesmärk hävitada abielu institutsioon.

Hispaania CitizenGo tegutseb samamoodi nagu Hazte Oir ning esitleb end kui globaalset kristlaste mõjuringkonda kübermaailmas. Sisuliselt on tegemist globaalse Hazte Oiriga. Arsuaga ja Volontè kuuluvad mõlemad juhatusse. Más Libres on üks projektidest, mida Hazte Oir rahastab ning see on suunatud usuvabaduse kaitsele. Kõik kolm organisatsiooni väidavad, et nad rahastavad endid ise, kuid esitatud teave ei ole selge ega täielik.

Teised traditsioonilisi väärtusi kaitsvad organisatsioonid Hispaanias on **Professionaalid eetika nimel** (*Profesionales por la Ética*; organisatsioon on autasustanud Luca Volontè tema töö eest) ja **Venemaa Foorum** (*Foro Rusia-Форум Россия*) (mõttekoda, mis kaitses Venemaa tegevust).

Tegutseb **venemeelse meedia** ja pseudointellektuaalide tugev rühmitus, kes on etteaimatavalt kaasanud ka Russia Today ja Sputniku. Konservatiivne peavoolumeedia, nagu ABC või La Razón ülistavad pidevalt Putini tegevust. Tegutseb Itaalia veebisaidi Lo Sai? ekvivalent nimega El Espía Digital, mille taga on Hispaania paremäärmusliku liikumisega seotud inimesed. Osa neist teevad korrapäraselt kaastööd Russia Today'le. Teised kaastöötajad, nt Juan Manuel del Prada on euroskeptikud ja esitlevad Euroopa Liitu kui nähtust, mille eesmärk on Hispaaniat üksnes kahjustada. Ja viimaks – Intereconomia.TV. Tegemist on telekanaliga, mis on seotud Julio Arizaga, kes on kritiseerinud abordiseadusi ja LGBT-inimeste õigusi, ning kes kutsus tavaliselt esinema venemeelseid külalisi.

Venemaa Euroopas: Tagurlikud väärtused – Leedu juhtum

Avatud Leedu Fond

Leedu on Balti riik, mille suhted Venemaaga ulatuvad ajas kaugele ja on olnud keerulised. 20. sajandil oli Leedu pea 50 aastat nõukogude Venemaa okupatsiooni all. Võttes arvesse ka enam kui sadat aastat tsaari-Venemaa koosseisus, siis on Leedu olnud viimased kaks sajandit rohkem oma idanaabri võimu all kui vaba ja iseseisev riik. Riik jäi suuresti eemale kõigest sellest, mis kujundas tänapäeva lääne demokraatiasid ning pikka aega autoritaarse Venemaa valitsuse all olemist on jätnud oma jälje.

Pärast nõukogude korra lagunemist sai Leedust lääne geopoliitilise ruumi osa, 2004. aastal astuti Euroopa Liidu ja NATO liikmeks.

Nimetatud tegurid on suuresti mõjutanud tänapäeva Leedu ühiskonna kultuurilist, sotsiaalset ja poliitilist lõhenemist. Kõige suurem lõhe valitseb selle suhtes, kuidas inimesed näevad ja hindavad nõukogude aega ning mida nad arvavad riigi suhetest Venemaaga. Suur osa elanikkonnast on nõukogude aja suhtes nostalgiliselt meelestatud. Rohkem kui pooled toetavad pragmaatilist, neutraalset või pehmet lähenemist Venemaale ning on viimasega nii poliitiliselt kui ka majanduslikult tihedalt seotud. Teised, sh inimesed, kelle lähedased okupatsiooni tõttu kannatasid, soovivad mistahes nõukogude pärandi kaotamist iseseisva Leedu narratiivist. Nad on kindlalt range poliitika poolt idanaabri suhtes ning soovivad olla sellest igas mõttes sõltumatud, sh energia seisukohalt.

See lõhe määrab inimeste valikud valimistel ning erakonnad kasutavad seda valijaskonna hulgas ära. Nüüd kasutavad seda aina enam ära ka Kremli sise- ja välispoliitikat toetavad rühmitused, organisatsioonid ja isikud. 2013. ja 2014. aastal hoiatasid analüütikud selliste rühmituste tegevuse eest, kes toetavad avalikult Venemaa territoriaalse ja kultuurilise laienemise ambitsiooni.

Teine suur lõhe paistab suhtumises nn Lääne väärtustesse ehk kultuurilises orientatsioonis, mis jäi enne majanduslike ja poliitilise julgeoleku varju, kuid muutub nüüd üha enam olulisemaks. Lääne väärtusi seostatakse enamasti liberaalsete, individualistlike või postmodernsete väärtustega.

Sellised väärtused, nt individuaalsed õigused ja vabadused on Leedu kultuuris ikka veel pigem võõras nähtus. Seepärast võib Euroopa ja rahvusvaheliste inimõiguste lepingute ratifitseerimine siin kaasa tuua olulisi muutusi individuaalsete õiguste kaitsmisel. Uuringud näitavad, et poliitiliselt ja majanduslikult läände kuuluv Leedu seisab väärtuste ja sügavalt juurdunud arusaamade poolest endiselt lähemal postsovetlikele ja -kommunistlikele riikidele, sh Venemaale. Mõned traditsioonilistest väärtustest nagu austus autoriteedi vastu, traditsioonilise soorollide jaotusega perekond ning rahvuslik uhkus lähevad korda suuremale osale Leedu elanikkonnast. Samamoodi järgib suurem osa poliitilistest parteidest sotsiaalset konservatismi, isegi need, keda võiks seostada vasaktsentristidega, nt Leedu sotsiaaldemokraatlik erakond.

Putini sotsiaalne konservatiivsus peaks apelleerima uskumustele, mis valitsevad endiselt nii Vene ühiskonnas kui ka mujal maailmas, sh Euroopa postsovetlikes ja -kommunistlikes riikides. Kuid see on oma olemuselt erinev Lääneriikide konservatiivsusest, kuna rõhub autoritaarsusele.

Traditsiooniliste väärtuste propageerimine jõudis Leedu peavoolupoliitikasse 2007.–2008. aastal. Selle tulemusena võeti vastu dokument pealkirjaga „Riikliku perepoliitika raamistik“, milles määratleti abielu kui lastega või lasteta abielus täiskasvanuid, märkides, et raamistik ei hõlma „era- või kultuurisfääri võimalikke perekonna mõisteid“, jättes seega kõik muud perekonnavormid riiklikust kaitsest ilma. Konstitutsioonikohus otsustas 2011. aastal, et raamistik on põhiseaduse vastane ja diskrimineeriv, kuid traditsioonilised väärtused jäid poliitilistes ja avalikes aruteludes endiselt oluliseks kõneaineks.

Alates 2008. aastast on tehtud Leedus mitmeid katseid traditsioonilisi väärtusi seaduste ja poliitikate kaudu peale sundida, et säilitada traditsioonilist perekonda ning piirata LGBT-inimeste ja naiste õigusi. Kõik katsed laste seadusliku kaitset tugevdada on leidnud suurt vastuseisu. Viimase paari aasta jooksul on see tagurlik suundumus tänu mitmete sotsiaalselt konservatiivsete mõjuagentide – poliitikud, usuorganisatsioonid, rühmitused ja kogukonnad – tegevusele süvenenud. LGBT-inimeste, naise ja laste õiguseid seostati erinevate vandenõuteooriatega, mis laienesid järk-järgult, kujunedes protestiliikumisteks ja külvates riigis segadust.

2013.–2014. aastal said radikaliseerunud rühmitustest ja eraisikutest tulihingelised Kremli toetajad viimase Kiievi-vastases tegevuses. Laste õiguste kaitsega seotud sõnumid ja vandenõuteooriad muutusid Putinit ülistavateks avaldusteks, kes peaks vabastama inimesed nende ebaõnnestunud ja fašistlikest valitsustest, närusest Euroopa Liidust ja imperialistlikust USA-st. See tekitas kahtlusi, et mõned rühmitused ja eraisikud teenivad Venemaa huve. Leedu prokuratuur alustas 2015. aastal pärast julgeolekuametilt saadud aruannet 9 eraisiku tegevuse suhtes kriminaalmenetlust, et uurida nende võimalikke sidemeid Vene võimudega.

Aruanne näitlikustab, kuidas Venemaa mõju Leedus ei ole viimase paari aasta jooksul mitte vähenenud, vaid hoopis tugevnenud, võttes sealjuures uusi kujusid ning kasutades uusi mõjukanaleid. On olemas selged märgid, et ära kasutatakse teatud nõrku kohti Leedu sotsiaalses ja poliitilises keskkonnas, nt vähene usaldus ühiskonna ja riiklike institutsioonide vastu, kuid ühtlasi kuuletumine autoriteedile; kultuuriline lähedus Venemaa ja teiste postsovetlike/-kommunistlike riikidega; majandusliku julgeoleku ülimus vabaduste suhtes; kodanikuühiskonna radikaliseerumine; Kremli-meelse kristliku paremäärmusliku liikumise laienemine; radikaalide ligipääs parlamendile kui kanal, mille kaudu poliitilisi teemasid tõstatada. Nimetatud tegurid parandavad paljukanalise Venemaa mõju, sh tolle moraalsete eesmärkide saavutamist, milleks on autoritaarsus ja vabaduste keelamine.

Leedu kultuuriline lähedus Venemaa ning Putini tõus traditsiooniliste väärtuste kaitsjaks avaldas Leedu parempoolsetele vastupidist mõju. Tegemist on esimese korraga, kui Leedu poliitilised parteid saavutasid sellise poliitilise tähtsuse. Parlamendi viimast koosseisu iseloomustas Liberaalne Liikumine, kes teatas avalikult, et väärtustab inimõigusi, ning on selgeid märke, et riigi julgeoleku uue olukorraga silmitsi seistes vaatavad konservatiivid uuesti üle oma väärtustepõhise liidu Kremli-meelsete parteidega. Sellisel arengul võib olla positiivne mõju, mis puudutab Kremli stiilis tagurlike algatuste kõrvaldamist parlamendi päevakorrast.

Kremli infopoliitikal ja sagenenud rünnakutel Leedu inforuumi vastu on samuti kahetine mõju. Ühest küljest tõi see päevavalgele, et Leedu võimud ei suuda neile oma piiratud võimaluste tõttu samamoodi koordineeritult vastu astuda, mistõttu Kremli propagandale on vaja anda Euroopa/Lääne ühine vastulöök. Igatahes on see tekitanud uue kodanikuaktiivsuse laine, et paljastada Leedu Kremli-meelsed võrgustikud ja vähendada niiviisi võimalikku kahju, mida võivad põhjustada viimaste propagandasõnumid, samuti radikaliseerunud isikute ja rühmituste ligimeelitamine ja nende ajupesu.

*„Traditsioonilised väärtused“ Venemaa Lätile suunatud avalikus diplomaatias
Andis Kudors – The Centre for East European Policy Studies (CEEPS)*

Mis puudutab Venemaa ideoloogilisi ja normatiivseid vasturünnakuid Läänemaailmale, siis Läti, Leedu ja Eesti on n-õ eesliini riigid, kes saavad esimeste seas infosurvet tunda. Lääneriikidel ei ole aega äraootavale seisukohale jääda, sest Venemaa propagandistid

püüavad RT-kanali ja internetitrollide tegevuse abil juba praegu lääneeurooplaste südameid võita. Läti on haavatav, kuna suur hulk siinseid inimesi, kes kõnelevad vene keelt emakeelena, pakuvad Moskvale täiendavat võimalust kõnetada suurt osa Läti ühiskonnast.

Üks Venemaa kasutatavaid vahendeid oma mõju suurendamiseks on avalik diplomaatia. Venemaa avalik diplomaatia on seda kaasatud mõjuagente arvesse võttes avalik üksnes teoreeriliselt, tegelikkuses on see pigem ühesuunaline kommunikatsioon, mis põhjustab sihtriikides sageli pingeid. Venemaa avalik diplomaatia pannakse mõnes endises nõukogude riigis proovile, kuna rinda on vaja pista palju ligitõmbavama nn pehme jõu esindaja ehk Euroopa Liiduga. Olgugi et mõlemad pooled räägivad Euroopa lõhestamise vältimisest, eriti pärast EL-i idapartnerluse tippkohtumist Vilniuses 2013. aasta lõpus, tegi Venemaa seda Ukrainas ometi.

Kahjuks põhineb Vladimir Putini välispoliitika Venemaa naaberriikide – endiste nõukogude vabariikide – suhtes ideel, et mängul saab olla vaid üks võitja. See aitab mõista, miks Venemaa on niivõrd agressiivne, kui ta propageerib traditsioonilisi väärtusi – kuna võitjaid saab olla vaid üks, siis on ju tegemist vaat et elu ja surma küsimusega.

Peale selle mainitakse Vene õigeusu kirikut Venemaa uues välispoliitilises kontseptsioonis, mis võeti vastu 2013. aasta alguses, ning mis arendab edasi tsivilisatsioonide dialoogi, väites, et Venemaa „astub teiste kultuuride, religioonide ja tsivilisatsioonidega dialoogi ja partnerlusse, seda nii ÜRO kui ka teiste rahvusvaheliste ja piirkondlike organisatsioonide tasemel; toetab asjakohaseid kodanikuühiskonna algatusi ning suhtleb aktiivselt Vene õigeusu kiriku ja teiste riigis tegutsevate konfessioonide esindajatega [...]” Vene õigeusu kiriku patriarh Kirill kutsub Venemaad ja Euroopat üles koostööle, kuid üksnes nende ühiste kristlike juurte baasil. Kirill on öelnud, et Moskva patriarhaat võiks aidata pöörduda Euroopal tagasi oma kristlike juurte juurde ning anda oma panuse eri religioonide rahulikuks koeksisteerimiseks, väites, et Venemaa on siinkohal heaks näiteks.

Pärast riikliku iseseisvuse taastamist 1991. aastal asus Läti teadlikult demokratiseerumise teele ning tegi selles vallas kiireid samme, reformides nii poliitilist süsteemi kui ka majandust. Kui Venemaa võttiski algul sellise suuna, siis Boris Jeltsini teisel ametiajal ning veelgi rohkem Vladimir Putini võimule tulles on Venemaa loobunud mitmes valdkonnas reformidest. Venemaa revanšistlikud kalduvused piirkondlikule ülemvõimule on mõjutanud ka riigi kahepoolseid suhteid Lätiga. Majandusvaldkonnas on üksikuid erimeelsusi, kuid mis puudutab väärtusi, siis on lahknevused aina süvenenud.

Väärrib märkimist, et Läti-Vene suhete sulaperioodil ei külastanud mitte ükski Vene president ega peaminister Lätit ametlikult. Erinevalt oma Vene kolleegidest tegid Läti presidendid Guntis Ulmanis ja Valdis Zatlers naaberriiki ametliku visiidi. Põhjus ei saa olla kahe riigi erinevuses nende suuruse ja mõjuvõimu poolest rahvusvahelises poliitikas. Kuigi Venemaa on kritiseerinud Lätit alates 1990. aastate algusest, et viimane

rikub vene keelt emakeelena kõnelejate inimõigusi, siis ka seda ei saa pidada tegelikuks põhjuseks, miks kahe riigi suhted on võrdlemisi jahedad.

Pigem tuleks põhjusi otsida Läti ja Venemaa välispoliitika põhikursi erinevusest. Läti 1995. aastal määratletud välispoliitika põhisuunad – NATO ja EL-i liikmelisus – määrasid kahe riigi suhete iseloomu järgnevatel aastatel. Venemaa on mõistnud hukka ükskõik millise endise NSVL-i liikmesriigi Läänega integreerumise ja Läti ei ole siinkohal erand.

Olenemata eeltoodust on kahe riigi majandussuhted alates 2004. aastast tihenened.

2007. aastal sõlmiti Läti–Vene piirileping ning Läti loobus oma nõudest nõukogude perioodil kaotatud alale – Abrenele ehk Põtalovole. Venemaa muutis oma strateegiat ega otsinud enam kontakte üksnes etniliste venelaste poliitiliste parteidega, vaid ka juhtival positsioonil Rahvaparteiga (Tautas partija). Juhtide küünilisuse ja sisepoliitikas tehtud vigade tõttu kaotas Rahvapartei aga Läti intellektuaalide silmis kiiresti populaarsust.

Kahe riigi suhted paranesid 2010. aastal tänu Läti presidendi Valdis Zatlersi visiidile Moskvasse ja Peterburi. Osaliselt tagas visiidi toimumise asjaolu, et Venemaa soovis tugevdada sidemeid USA ja EL-iga, et nood toetaksid Venemaa moderniseerimist. Kuid seda ei oleks siiski toimunud, kui Valdis Zatlers poleks näinud vaeva, et Läti–Vene suhteid paremaks muuta.

Ka välispoliitika ja väärtusorientatsiooni erinevustel on Läti–Vene suhetes oma roll. Venemaa välispoliitilist mõju Lätile ei ole võimalik täielikult hoomata, võtmata arvesse märkimisväärseid erinevusi kahe riigi demokratiseerumises.

Venemaa 2006. aastal paika pandud poliitika välismaal elavate kaasmaalaste suhtes (edaspidi: kaasmaalaste poliitika) mängib Läti–Vene suhetes olulist rolli. Kuigi kaasmaalaste poliitika seadus võeti vastu juba 1999. aastal, hakati seda jõulisemalt rakendama pärast mitmeid teemakohaseid algatusi 2006.–2007. aastal. 2006. aastal rakendus esimene kolmeaastane välismaal elavatele kaasmaalastele suunatud programm. 2007. aastal rajati sihtasutus Russki mir, mille eesmärk oli toetada Lätis rahaliselt erinevaid Vene kultuuriprojekte. Vene kaasmaalaste poliitikal on Lätis oma eripära – Moskva suhtub Lätis elavatesse venelastesse ühel ajal kui avaliku poliitika sihtrühma ja kui venelaste välispoliitilisse vahendisse.

Nimetatud poliitikal on mitu allharu: venelaste õigused, vene keele ja kultuuri propageerimine, eriomase ajalookäsitluse levitamine, õigeusu propageerimine ja Läti venekeelse meedia toetamine. Tegelikult kujutab Vene kaasmaalaste poliitika rakendamine endast Vene valitsusväliste organisatsioonide toetamist raha ja teabega, seminaride korraldamist vene keele staatuse säilitamise tagamiseks teise riigikeelena, samuti mitmesuguseid ajalooga seotud ettevõtmisi. Osa Läti ühiskonnast kuulub peamiselt Venemaa, mitte Läti inforuumi, mistõttu on Läti venelased kõige rohkem Vene propaganda mõju all.

Venemaa rahaliste vahendite eest on korraldatud kultuuriüritusi ja konverentse; avaldatud õpikuid; toodetud filme, mis ülistavad Vene rahvust ning jätavad mainimata Balti riikide okupeerimise.

Vladimir Putini nn konservatiivne pööre on mõjutanud automaatselt ka Vene kaasmaalaste poliitika levitatavaid väärtusi. Lätis elavad Vene aktivistid tunnetasid muutused ära ja läksid uue suundumusega kaasa.

Olgu teemaks Venemaa traditsiooniliste väärtuste selgitamine või Euroopa Liidu kritiseerimine traditsioonilise perekonna õõnestamise eest – kõige efektiivsemalt edastavad sõnumit Lätis Vene meediakanalid. Suuremad Vene meediakanalid on Vene poliitilise eliidi otsese või kaudse mõju all. Vene meedia kohalolekut tuleks peale julgeoleku vaadata ka kaasmaalaste poliitika seisukohalt.

Arutelud traditsioonilise perekonna toetamise teemadel ei alanud Lätis alles Venemaa nn konservatiivse pöördega president Putini kolmanda ametiaja alguses 2012. ja 2013. aastal. Traditsioonilise perekonna ja konservatiivsete väärtuste toetamise vajalikkus tõusis Läti poliitikas päevakorda (olgugi et vahel vaid retoorilisel tasandil) juba 1990. aastatel ja 21. sajandi alguses. Erinevus võrreldes eelmise perioodiga seisneb selles, et viimasel ajal ei toeta neid teemasid mitte üksnes Läti erakonnad, vaid ka parteid, kes on n-ö venelaste eestkõnelejad.

Mis puudutab Moskva patriarhaadi keskvõimu aparaadi ja Läti õigeusu kiriku poliitilisi seisukohti, siis tuleks neid kaht institutsiooni eraldi käsitleda. Kuigi Läti õigeusu kirik allub Moskva patriarhaadile, ei järgi see alati Vene õigeusu kiriku juhtkonna seisukohti Vene kaasmaalaste poliitika ja poliitika suhtes üleüldiselt. Vene õigeusu kirik peab ennast patriarh Kirilli juhtimisel Kremli aktiivseks liitlaseks Venemaa välispoliitikas, kuid Metropoliit Aleksandri juhitud Läti õigeusu kirik püüab keskenduda rohkem vaimsetele teemadele, jäädes Läti tundlike poliitiliste teemade kommenteerimisel tagasihoidlikuks.

Vene õigeusu kiriku tegevus Lätis on suunatud traditsiooniliste väärtuste ja negatiivse suhtumise levitamisele seksuaalvähemuste õiguste tagamise, mis ei erine Vene õigeusu kiriku tegevusest mujal.

Venemaa õõnestustegevus ja tagurlike väärtuste propaganda Prantsusmaal

Marie Mendras ja Alain Guillemoles, Observatoire de la Russie, Sciences Po, Pariis

Selleks et mõista sidemeid Vene tagurlike väärtuste propaganda ja seda elluviivate Prantsuse mõjuagentide vahel, peab viima end tingimata kurssi praeguse **poliitilise olukorraga Prantsusmaal**. Avalik arvamus on Putini suhtes neutraalne, kuid väga kriitiline tema sõjalise sekkumise suhtes Donbassis ja Süürias. Kuid üha suurenev Euroopasse saabuvate põgenike hulk on seda muutmas. Prantslased on uuest olukorrast segaduses, kusjuures seda ei süvenda mitte üksnes Venemaa sekkumine Süürias, vaid ka hiljutised Pariisi rünnakud. Isegi

poliitikud on häiritud – Hollandi teatas 2015. aasta oktoobris (enne Pariisi rünnakuid), et ta ei teeks Venemaaga Süürias koostööd, kuid pärast terroriakte avaldas Hollandi toetust laiemale koalitsioonile loomiseks, kuhu kaasatakse ka Venemaa. Olgugi et strateegiline partnerlus Venemaaga ei ole kuigi tõenäoline, võidakse teha taktikaliseid koostööd, ja see lähendab riike teineteisele. Niisuguse stsenaariumi korral on võimatu teha isegi lühiajalisi ennustusi, kuidas Prantsusmaa ja Venemaa suhted edasi arenevad.

Prantsusmaa poliitiline taust on märksa keerulisem kui kunagi varem ning hiljutised terrorirünnakud näitlikustavad, kuid võrd killustunud on Prantsuse poliitikud, mis raskendab rahvusliku konsensusi leidmist tähtsatel teemadel. Parempoolsete konservatiivide ja osa paremsentristide radikaliseerumine võib kujutada endast Prantsusmaa demokraatlikele väärtustele veelgi suuremat ohtu kui äärmuslaste parteid. Front National on Prantsuse poliitilise süsteemi kindlalt muutnud, seda isegi juhul kui nad ei võida lähiajal presidendivalimisi. Kadunud on viienda vabariigi poliitika, mida kujundas kahe juhtiva erakonna, parem- ja vasakpoolsete omavaheline võitlus, ning Front Nationalist on saanud kolmas tugev hääl poliitilisel maastikul.

Sotsialistlikus valitsuses paistab poliitiline konservatiivsus olevat saavutanud võidu sotsiaalsete reformide üle. Prantsuse riiklik huvi on nüüd julgeolek, aga mitte töötusega võitlemine, mis võivad mõlemad rääkida nii Hollandi kasuks kui ka kahjuks, oleneb asjaoludest.

Euroskeptitsism ja traditsiooniline ameerikavastatus on Prantsuse poliitikute seas laialt levinud.

Ja prantslastele pole ikka veel selge, mida Venemaaga ette võtta. Isegi kui EL on otsustanud jätta Venemaale kehtestatud sanktsioonid kuni 2016. aasta juulini jõusse, siis on julgeolekuprobleem ja Hollandi hiljutine Moskva-visit tekitanud poleemikat. Arvamusküsitluse tulemused näitavad, et Putin ei meeldi prantslastele, kuid julgeolekukaalutlustel ollakse siiski majandusliku koostöö poolt Venemaaga. Venemaa kommunikatsioonipoliitika on arvatavasti edukas selle Prantsuse enamuse seas, kes ei taha põgenikele riigipiire avada. Pärast Pariisi rünnakuid paistab avalik arvamus olevat üha enam ja enam ISIS-e vastu suunatud koalitsiooni poolt, mis hõlmaks ka Venemaad, ning samuti pooldatakse heade majandussuhete säilitamist Venemaaga.

Selles kontekstis on esile kerkinud mõjuagente, kes propageerivad traditsioonilisi või tagurlike väärtusi. Neist nähtavam on ilmselt traditsioonilisi pereväärtusi kaitsev liikumine Manifest kõigile (**La Manif pour tous**), mis loodi geiabelude vastu võitlemiseks Prantsusmaal. Isegi kui nad kaotasid oma lahingu, oli liikumine väga edukas tuhandete inimeste aktiveerimisel, ning on endiselt vähetähtis, kuid pidev valitsuse vastu võitleja. Liikumine sai alguse 2012. aastal reaktsioonist sotsialistliku valitsuse algatatud seaduse vastu *abielu kõigile (le mariage pour tous)*. Selle liikumise taust on erinev – suurem osa pärineb katoliiklikest ühendustest ja konservatiivsete või paremäärmuslike parteide seast (kuid ametlikult nad katoliku kirikus ega poliitilistes parteidest ei tegutse).

Paljud liikmed peavad Venemaa pereväärtuste propageerimist positiivseks nähtuseks. Neil on hea meel Venemaa seaduse üle, mis keelab homoseksuaalsuse propageerimise

ja nad arvavad, et Putin on traditsiooniliste väärtuste kaitsmisel nende liitlane. Mõned liikumise liidrid püüdsid 2014. aastal isegi Vene õigeusu kiriku ja mõne Vene erakondadega liitu luua. See aga lõhestas liikumist, mille tulemusena on La Manif pour tous ametlikult teatanud, et rühmitusel ei ole Vene režiimiga mingeid sidemeid.

Organisatsioon võttis osa 2014. aastal toimunud üritusest, kui hulk katoliku kiriku esindajaid sõitis Moskvasse, reisi korraldas Gregor Puppink (Euroopa õiguskeskuse (European Centre for Law and Justice) direktor, üks peamisi Prantsuse mõjuagente tagurlike väärtuste propageerimisel Euroopas). Mõned näited osalenud organisatsioonidest: Kristlik perekond (Famille Chrétienne), Euroopa Õiguskeskus (European Centre for Law and Justice, kristlusest innustunud valitsusväline organisatsioon asukohaga Strasbourgis, mis veebilehe andmetel „kaitseb usuvabadust ja inimväärikust Euroopa Inimõiguste Kohtu ja teiste vahendite abil, mida pakuvad ÜRO, Euroopa Nõukogu, Euroopa Parlament, OSCE jt”), Jérôme Lejeune Foundation ning Alliance VITA (elupooldavad sihtasutused). Nad kohtusid patriarh Kirilli ja mõne parlamendiliikmega.

Patriarhaadi välissuhete osakonna sõnul korraldati kohtumine, et aidata Prantsuse partneritel leida Venemaal toetajaid, mis viitab sellele, et venelased pakkusid prantslastele raha.

Osa katoliku kiriku ja ühenduste liikmete reaktsioone olid väga kriitilised, üldiselt mõisteti kogu asi hukka ja mõned kartsid, et Prantsuse liikumine *putiniseerub*. Näiteks üks kriitikutest, tuntud katoliiklik ajakirjanik René Pujol väitis, et Venemaa ei ole mingi kristluse kants ja Putin soovib endale üksnes Euroopast liitlasi leida. Liikumise La Manif pour tous esindajaid sunniti andma vastuseid ja nad teatasid, et liikumine on sõltumatu ega algatanud Moskva kohtumist. Sellest hoolimata on liikumise suhtumine Putini režiimi ebaselge.

Prantsuse katoliku kirik tervitab traditsionalismi ja *putinismi* head osa. Venemeelsed rühmitused jätkavad Vladimir Putini esitlemist traditsiooniliste väärtuste, kristliku moraali ja pereseaduste kaitsjana. Olgugi et Prantsusmaa on tugeva katoliku traditsiooniga riik, kaotab religioon kiiresti poolehoidjaid. Katoliiklased peavad nüüd kõvasti vaeva nägema, et neid avalikes debattides kuulda oleks. Kui osa katoliiklasi on nõrgenemisega leppinud (56% elanikkonnast on katoliku usku, kuid üksnes 12% osaleb vähemalt kord kuus jumalateenistusel), siis teised on radikaalsemad ning tahavad, et Prantsusmaa jääks selgelt katoliiklikuks riigiks ning religioon säilitaks oma võimu. Viimati mainitud vähemus on väga aktiivne, nad võitlevad geiabelude ja (nende endi sõnul) Prantsuse ühiskonna *islamiseerumise* vastu.

Kui analüüsida katoliiklikku traditsionistlikku veebimeediat, nagu Le Salon Beige, Riposte Catholique, Meta-Blog, Perepiscopus ja Osservatore Vaticano, siis paljud neist on Vene režiimi ja Putini suhtes positiivselt meelestatud. Eriti just „Le Salon Beige” on kirjutanud palju artikleid Putini ja Venemaa kohta, kus kirjeldatakse riiki kui kiriku ja valitsuse koostöö ideaalset näidet.

Muu katoliikliku meedia analüüs näitab siiski, et mitte kõik Prantsusmaa katoliiklased ei jaga seda seisukohta ning paljude meelest on Putin diktaator, tehku ta mida tahes. Prantsusmaa piiskoppide konverents on jäänud ettevaatlikuks ega ole ei ühes ega teises osas selget arvamust välja öelnud, v.a Bayonne'i piiskop monsenjäär Marc Aillet, kes osales eespool mainitud Moskva-reisil koos Prantsuse katoliiklike ühendustega ning kes on ülistanud Putinit viimase tegevuse eest Venemaa uhkuse taastamisel.

Märkimisväärne hulk **Prantsuse armee** ohvitseride on avalikult Venemaa poliitikale toetust avaldanud. Putin on neile sümboolne, kohati teda lausa imetletakse. Erru läinud kõrge auastmega ohvitserid avaldavad avalikult kiitvaid kommentaare Venemaa sekkumisele Süürias ning näitavad üles mõistmist venelaste tegevuse suhtes Ukrainas. Traditsiooniliste väärtuste teemal erilisi arvamused ei ole, v.a asjaolu, et Putini kaitsjad on samal ajal avaldanud ka arvamust, et Prantsusmaa tõeline vaenlane on islam.

Kui vaadata poliitilisi parteisid, siis selgub, et mõned **traditsiooniliselt parempoolsed** (Les Républicains, endine UMP) on Venemaa tegevuse kaitsmisel vägagi häälekaad ning avaldavad paljudele prantslastele mõju. Partei juhtkonna seas on palju rivaale (Sarkozy, Fillon, Villepin, Mariani), kuigi kõik propageerivad euroopa- ja ameerikavastasust ning *souverainiste*-poliitikat. Kreml lõikab sellisest võimuvõitlusest kasu. Tulemuseks on traditsioonilise parempoolsuse radikaliseerumine, üha enam paremäärmusluse poole liikumine. Mõned erakonna Les Républicains liikmed on õhutanud Venemaale kehtestatud sanktsioone tühistama. Sidemed Venemaaga paistavad olevat siiski rohkem poliitilist laadi ega ole vahetult seotud traditsiooniliste väärtuste propageerimisega.

Leidub ka väikeseid paremäärmuslaste parteisid, nagu Debout la France või Parti Chrétien-Démocrate, samuti pensionile siirdunud poliitikuid, nt Philippe de Villiers, kes kaitsevad Venemaa poliitikat. Kõik jagavad ameerikavastaseid ja euroskeptilisi seisukohti. Teatud hulk paremäärmuslasti peab Venemaad sümboolseks ja mõnikord tehakse aktiivselt koostööd, et Putini režiimi Prantsusmaal propageerida. Neid on vähe, kuid nad on aktiivsed, kuuludes radikaalsete rühmituste keerulisse võrgustikku koos natsiliikumiste ja valgete ülemvõimu pooldajatega. Venemaa on neile võitlejatele eeskujuks. Nad imetlevad karmi autoritaarset režiimi, läänevastasust ning poliitilise võimu ja õigeusu kiriku salasepitsusi. Mõned nimed – Alain Soral (Égalité et Réconciliation) ja André Chanclu (Collectif France-Russie).

Front National on samuti uhke oma lähedase sõpruse üle Putiniga. Erakond on praegu väga oluline poliitiline jõud Prantsusmaal, kes mõistab dialoogi edendamise nimel Venemaaga hukka viimasele kehtestatud sanktsioonid, kes toetas kahe Mistrali sõjalaeva tarnimist, ning tahab lahendada Ukraina kriisi Venemaa huvidest lähtuvalt. Partei on vastu Prantsusmaa sõjalisele sekkumisele Bashar-al-Assadi režiimi vastases võitluses Süürias ning toetab Venemaa ideed suure ISIS-e vastu suunatud koalitsiooni moodustamisest. Ollakse arvamusel, et Prantsuse riiklik huvi on luua Moskvaga tugev partnerlus, et kindlustada kauakestev energiatarne ja näidata oma suutlikkust olla USA-st sõltumatu. Erakond on avalikult venemeelne ja osal parteiliidritest on tihedaid sidemeid Vene

võimudega. Uurimise tulemused näitavad aga, et suurem osa partei Front National poolt hääletanutest ei soosi Putinit.

„Valeurs actuelles” on nädalakiri, mis näitlikustab, kuidas **tagurlik press** portreteerib Putinit kui partnerit ja eeskuju. Selle peatoimetaja Frédéric Pons kuulub **Putinit pooldavate liberaalsuse vastaste toimetajate** rühmitusse, kelle retoorika sarnaneb väga palju Kremli ametlike sõnumitega. Nende meelest on Putin hea juht, kuna ta võitleb presidendina oma riigi iseseisvuse eest ning on kristlane. Pons toetab Putinit peamiselt seetõttu, et too arendab lähedasi suhteid õigeusu kiriku, patriarh Kirilli ja Varlaami munkadega.

Mõjuvõimuse suurendamiseks Prantsusmaal on Venemaal olnud võimalik kasutada ära **kultuuri- ja õigeusu võrgustikke**. Vene õigeusu kirik ja pärast 1917. aastat tekkinud Vene diaspora on tugevad Putini režiimi toetavad võrgustikud Prantsusmaal. Diaspora peab Kremli propageeritavatest tagurlikest väärtustest kinni. Viimase 10 aasta jooksul on Moskval õnnestunud diasporaaga ühendus luua ja nad enda teenistusse võtta. Nad loodavad prantsuskeelsele Vene meediale, mida rahastab Moskva, et levitada Prantsusmaal Vene väärtusi. Diaspora asub suures osas Pariisis ja Nizzas.

Tegemist on konservatiivsete õigeusklike patriootidega. Nad on lojaalsed tsaari absolutistlikule režiimile ning kipuvad seda perioodi Venemaa ajaloos idealiseerima, olles NSVL-i suhtes kriitiliselt meelestatud. Pärast seda, kui Putin võimule tuli, on nad oma seisukohti muutnud. Ühtäkki said neist uue Venemaa toetajad, kuna nad uskusid, et riik teeb parajasti läbi uuestisündi. Venemaa presidendil õnnestus võita märkimisväärne osa neid valgeid immigrante enda poole.

Omavahelised suhted on viinud kultuuriühingute, nt Prantsusmaal elavate Vene kaasmaalaste ühingu (Union des compatriotes russes de France) tekkeni, mille abil värvatakse oma mõjukanaliteks kõik, kes vähegi Vene päritolu. Prints Alexandre Troubetzkoy ja Dimitri de Kochko (ajakirjanik) on nendes kultuurivõrgustikes olulised tegelased. De Kochko selgitab avameelselt, et ta töötab Venemaa kuvandi parandamise nimel Prantsusmaal.

Vene õigeusu kirik on püüdnud haarata kontrolli Prantsusmaa õigeusu institutsioonide üle (mis kuulusid Konstantinoopoli patriarhaadi koosseisu). Võite on olnud palju, kuid samuti üks oluline kaotus – Pariisi peakatedraal Daru tänaval. See sundis strateegiat muutma ning nüüd ehitab Moskva patriarhaat Pariisi keskele oma hiigelsuurt katedraali. Maa ostuks ja ehitamiseks oli Vene kirikul kasutada piiramatut hulka raha ning neid toetas Venemaa ekspresident Medvedev, kes palus Prantsusmaa ekspresidendil Sarkozyl hoolitseda kõigi vajalike lubade saamise eest. Kaks presidenti pidasid omavahel lepinguläbirääkimisi.

Uuringu kohta lisainfo saamiseks pöörduge Avatud Eesti Fondi poole:

Mall Hellam mall@oef.org.ee